

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Архитектонски факултет

НАСТАВНОМ И НАУЧНО-УМЕТНИЧКОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата Предрага Р. Јовановића

Одлуком Наставног и научно-уметничког већа Факултета бр. 01-413/2-6.2 од 14.03.2022. године, именовани су чланови Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Предрага Р. Јовановића под насловом:

УТИЦАЈ ПРОСТОРНИХ КАРАКТЕРИСТИКА МОДЕРНИСТИЧКИХ БЛОКОВА НА ФОРМИРАЊЕ МЕСТА ОКУПЉАЊА ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ: ТРЕЋИ РЕЈОН НОВОГ БЕОГРАДА

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1 Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидат је школске 2015/2016. године уписао студијски програм Докторских академских студија - Архитектура (усмерена настава и ужа научна област истраживања: Урбанизам).

На основу члана 106. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18 и 126/21), а у вези са чланом 28. и чланом 29. Правилника о докторским студијама („Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 22. марта 2021. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 29. марта 2021. године, донело одлуку број 01-383/2-3.7 којом је образована Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидата Предрага Р. Јовановића, мастер инжењера архитектуре, под насловом „Утицај просторних карактеристика модернистичких блокова на формирање места окупљања локалне заједнице: Трећи рејон Новог Београда” у саставу:

- др Зоран Ђукановић, члан Комисије редовни професор, Универзитета у Београду, Архитектонског факултета,
- др Јелена Живковић, члан Комисије ванредни професор, Универзитета у Београду, Архитектонског факултета,
- др Ксенија Лаловић, члан Комисије ванредни професор, Универзитета у Београду, Архитектонског факултета,
- др Бисерка Митровић, члан Комисије ванредни професор, Универзитета у Београду, Архитектонског факултета,
- др Ранка Гајић, члан Комисије доцент, Универзитета у Београду, Саобраћајног факултета.

На основу члана 108. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18 и 126/21), и члана 30. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 08. јуна 2021. године, Наставно и научно-уметничко веће факултета је, на седници 28. јуна 2021. године, донело одлуку број 01-748/2-9.3 да се Предрагу Р. Јовановићу, мастер инжењеру архитектуре, одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом „Утицај просторних карактеристика модернистичких блокова на формирање места окупљања локалне заједнице: Трећи рејон Новог Београда” и да се за ментора именује проф. др Владан Ђокић.

На лични захтев, одлуком бр. 01-748/2-9.24 Наставног и научно-уметничког већа Факултета одржаног 28.06.2021. године, одобрен је продужетак рока за завршетак докторских академских студија, за годину дана, односно до 30. септембра 2022. године. Марта 2022. године, завршену докторску дисертацију кандидат је, уз сагласност ментора, предао на Веће докторских студија. На основу извештаја програма iThenticate приликом провере оригиналности докторске дисертације, утврђено је подударане од 2%. На основу члана 109. и члана 110. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета у Београду („Сл. билтен АФ”, бр. 119/18 и 126/21) а у вези са чланом 37. Правилника о докторским студијама Универзитета у Београду – Архитектонског факултета („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и Одлуком Већа докторских студија Факултета од 07. марта 2022. године, Наставно и научно - уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 14. марта 2022. године, донело одлуку број 01-413/2-6.2 да се образује Комисија за оцену и одбрану Докторске дисертације кандидата Предрага Р. Јовановића, под насловом „Утицај просторних карактеристика модернистичких блокова на формирање места окупљања локалне заједнице: Трећи рејон Новог Београда”, чији је **ментор др Владан Ђокић**, редовни професор Архитектонског факултета, у следећем саставу:

- др Зоран Ђукановић, председник Комисије редовни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета
- др Јелена Живковић, члан Комисије ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета
- др Ксенија Лаловић, члан Комисије

- ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета
- др Александра Ступар, члан Комисије редовни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета
- др Ранка Гајић, члан Комисије доцент Универзитета у Београду, Саобраћајног факултета

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада образовно-научном пољу *техничко-технолошких наука*, научној области Архитектура, уже научне области Урбанизам, за коју је матичан Архитектонски факултет у Београду. Ментор предметне дисертације је др Владан Ђокић, редовни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета.

Списак радова који квалификују проф. др Владана Ђокића за ментора докторске дисертације:

- **В. Ђокић**, А. Миловановић, Ј. Ристић Трајковић, *The Textuality of the Modernist Rural Landscape: Belgrade Agricultural Combine (PKB) as a Driver of the Urban Development of Third Belgrade*, LAND, vol. 9 (11), 452, 2020.
- **В. Ђокић**, Ј. Ристић Трајковић, Д. Фурунџић, В. Крстић, Д. Стојиљковић, *Urban Garden as Lived Space: Informal gardening practices and dwelling culture in socialist and post-socialist Belgrade*, URBAN FORESTRY & URBAN GREENING, ELSEVIER GMBH, URBAN & FISCHER VERLAG, 1618-8667, 10.1016/j.ufug.2017.05.014, 2018.
- И. Симић, А. Ступар, **В. Ђокић**, *Building the Green Infrastructure of Belgrade: The Importance of Community Greening*, SUSTAINABILITY, MDPI, 9(7), 1183, pp. 1 - 16, 2071-1050, 10.3390/su9071183, 2017.
- Ј.Гучевић, Д. Миличевић, О. Васић, **В. Ђокић**, *Creation of Land Fund for the Purpose of Land Management in the Republic of Serbia*, SURVEY REVIEW, TAYLOR & FRANCIS LTD, 47, 346, pp. 31 - 39, 0039-6265, 10.1179/1752270614Y.0000000151, 2016.
- **В. Ђокић**, Ј. Ристић Трајковић, В. Крстић, *An Environmental Critique: Impact of Socialist Ideology on Ecological and Cultural Sensitivity of Belgrade Large Scale Residential Settlements*, SUSTAINABILITY 8, 9, pp. 1 - 23, ISSN 2071-1050, DOI: doi:10.3390/su8090914, doi:10.3390/su8090914, 2016.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Предраг Р. Јовановић рођен је 14.10.1987. године у Чачку. Универзитет у Београду - Архитектонски факултет уписује 2006. године, где је завршио студијске програме „Основне академске студије - Архитектура” (2009) са просечном оценом 8,21 и „Мастер академске студије - Архитектура” са усмерењем Урбанизам (2011) са просечном оценом 9,43. Ту је 2015. године уписао студијски програм „Докторске академске студије - Архитектура”, а јесењи семестар 2016/2017. докторских студија је похађао на Универзитету Сапијенца у Риму где је истраживао модернистичке концепте урбаних структура у Риму и Италији. На докторским студијама положио је све испите предвиђене наставним планом и програмом са просечном оценом 9.79, чиме је остварио услов за пријаву и израду докторске дисертације.

По завршетку мастер студија ангажован је од стране Архитектонског факултета на пројекту „Идејног, програмског, урбанистичко-архитектонског решења приобаља на десној обали реке Саве у потезу између Бранковог моста и ушћа Топчидерске реке” (2011-2012). Сарађивао је са проф. др Зораном Ђукановићем и в. проф. др Јеленом Живковић на међународном научноистраживачком пројекту „Measuring non-measurable” који је реализован под покровитељством Јапанске владе на Кеио универзитету у Токију, Јапан (2012). Учествовао је у међународном пројекту „Alghero - Negotin”, који се под покровитељством Амбасаде Републике Италије у Београду реализовао између локалних самоуправа града Алгера у Италији и Неготина у Србији (2015-2019).

Од фебруара 2012. до марта 2016. године активно учествује у извођењу наставе као сарадник-волонтер на Архитектонском факултету. На Шумарском факултету, такође у оквиру Универзитета у Београду, био је ангажован од марта 2015. до септембра 2017. године као сарадник у настави на предметима „Основе урбанизма” и „Обликовање отворених градских простора”.

У периоду од 2016. године до данас ангажован је као асистент на Архитектонском факултету у настави на предметима у оквиру програма „Основне академске студије - Архитектура”, „Интегрисане академске студије - Архитектура”, „Мастер академске студије - Архитектура” и „Мастер академске студије - Интегрални урбанизам”. Године 2017. постаје члан Комисије за акредитацију и самовредновање ове институције. Од 2020. године је истраживач научно-истраживачких лабораторија Архитектонског факултета *Иновациона лабораторија одрживог развоја и Партиципативни урбани дизајн и партиципативна јавна уметност*. Био је учесник више научних скупова међународног и националног значаја и аутор је неколико чланака у часописима међународног значаја.

У оквиру различитих хонорарних ангажмана учествовао је у изради више архитектонско-урбанистичких пројеката.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Дисертација под насловом „Утицај просторних карактеристика модернистичких блокова на формирање места окупљања локалне заједнице: Трећи рејон Новог Београда” има укупно 128 страна. Основни текст дисертације је подељен у 6 поглавља и броји 100 страна. У дисертацији је коришћено 106 референци које су наведене након основног текста на 5 страна. Листа референци састоји се од 31 књиге, 35 научних чланака, 3 рада из научних зборника, 20 интернет извора, 10 извора из домена законске и планске документације, 1 саопштења са конференције и 6 докторских дисертација. Испред основног текста дисертације налази се резиме на српском и енглеском језику, изјава захвалности и детаљан садржај. У завршеном делу дисертације налазе се додатни прилози студије случаја, списак графикона, илустрација и табела, биографија аутора и пратеће изјаве. Дисертација садржи 4 графикона, 14 илустрација, и 36 табела.

У наставку текста је дат садржај дисертације.

Садржај

1. Увод	13
1.1 Теоријски оквир истраживања.....	13
1.2 Појмовно одређење.....	14
1.2.1 Модернистичко урбано ткиво и модернистички блок у Београду.....	14
1.2.2 Места окупљања локалне заједнице	15
1.2.3 Просторне карактеристике ојп новобеоградских мб.....	16
1.3 Проблем и предмет истраживања и истраживачка питања	16
1.4 Циљеви, задаци истраживања и хипотезе	17
1.5 Методологија и процес истраживања	18
1.6 Научна оправданост и очекивани резултати истраживања	21
2. Модернистички блок у Београду - концепт, критика и развој.....	22
2.1 Развој, основни концепт и критика модернистичког блока у функцији становања	22
2.2 Карактеристике модернистичког блока у Београду	26
2.2.1 Друштвени контекст развоја мут у Београду и ток реализације	26
2.2.2 Развој кроз урбанистичку праксу	31
2.3 Систематизација и типолошка класификација модернистичког блока у Београду: новобеоградски блок.....	37
3. Места окупљања локалне заједнице у модернистичком блоку.....	42
3.1 Дефинисање појма место окупљања локалне заједнице.....	42
3.2 Окупљање у ојп на различитим просторним нивоима града и потреба за стварањем молз.....	43
3.3 Типови молз који се јављају у мут Београда.....	49
4. Просторне карактеристике друштвености ојп	52
4.1 Врсте и начини деловања просторних карактеристика друштвености ојп.....	52
4.1.1 Теорија природе реда – целовитост и центри	54
4.1.2 Теорија интегралног урбанизма	58
4.1.3 Теорија живота међу зградама.....	62
4.1.4 Теорија друштвеног живота малих урбаних простора.....	68
4.2 Систематизација просторних карактеристика ојп и пратећих метода и техника за њихову анализу	70
4.2.1 Просторне карактеристике мреже кретања	72
4.2.2 Просторне карактеристике поља шанси за сусрет.....	76
4.2.3 Просторне карактеристике постојећих молз	80
4.2.4 Синтезни приказ аналитичког модела	83

5. Студија случаја – Трећи рејон Новог Београда	84
5.1 Критеријуми за избор студије случаја	84
5.2 Контекст настанка и развоја Трећег рејона Новог Београда	86
5.3 Анализа просторних карактеристика ојп и њиховог утицаја на настанак молз у оквиру стамбених насеља Трећег рејона Новог Београда.....	92
5.4 Упоредна анализа резултата студије случаја насеља Блок 33, Блок 37 и Блок 38.....	106
5.5 Изазови са којима се суочавају насеља Трећег рејона Новог Београда	107
6. Закључна разматрања	109
6.1 Закључак о истраживачком проблему, питањима и хипотезама	110
6.2 Научни и практични допринос истраживања	111
6.3 Правци даљег истраживања	111
7. Литература	113
8. Прилози.....	118
8.1 Елементи студије случаја Блок 33 (поглавље 5.3).....	118
8.2 Елементи студије случаја Блок 38 (поглавље 5.3).....	120
8.3 Списак прилога	122
9. Биографија аутора.....	124
10. Изјава о ауторству	125
11. Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада	126
12. Изјава о коришћењу	127

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Докторска дисертација се састоји из три основна дела: увода, централног дела који садржи приказ и интерпретацију резултата истраживања и закључка. Након тога следи списак литературе, прилози и илустрације.

У уводу су приказани контекст и област истраживања, дефинисан је истраживачки проблем, представљени су циљеви и задаци истраживања, основне хипотезе истраживања, образложене су усвојене методологије истраживања и представљени су основни концепти и појмови који су коришћени у раду. На крају поглавља изложени су научна оправданост и очекивани резултати истраживања.

Средишњи део дисертације састоји се из четири поглавља. У оквиру поглавља 2 и 3 се успоставља теоријски оквир истраживања. Поглавље 4 се односи на систематизацију просторних карактеристика отворених јавних простора и пратећих метода и техника за њихову анализу у контексту модерничког блока на основу које је успостављен аналитички апарат. На крају поглавље 5 обухвата верификацију хипотеза кроз студију случаја базираној на претходно формираном аналитичком апарату.

Први сегмент истраживања се односи на дефинисање и разматрање појмова од кључне важности за разраду теме докторске дисертације. На основу критичке анализе садржаја релевантне литературе, овај део дисертације пре свега дефинише појмове модернистичког урбаног ткива и места окупљања локалне заједнице. Након тога се у истраживање уводе појамови стамбеног модернистичког блока и просторних карактеристика отворених јавних простора и успостављају се њихове релације са претходно дефинисаним појмовима. Фокус овог дела истраживања је на препознавању важности места окупљања локалне заједнице за формирање заједнице, те простора у коме се она јављају у контексту стамбеног модернистичког блока у Београду.

Наставак истраживања је усмерен на селекцију елемената изабраних теорија урбаног дизајна које третирају друштвеност отворених јавних простора и на објашњење њихових основних својстава. Успоставља се релација између отвореног јавног простора стамбеног модернистичког блока и места окупљања локалне заједнице кроз систематизацију селектованих елемената изабраних теорија урбаног дизајна у оквиру три нивоа сагледавања просторних карактеристика – ниво мреже кретања, ниво поља шанси за сусрет и ниво постојећих места окупљања локалне заједнице. Ови елементи су затим груписани у оквиру сваког нивоа сагледавања просторних карактеристика према њиховом сличностима и формиран су критеријуми и индикатори за њихову анализу. Исход овог дела истраживања јесте успостављен аналитички апарат који је у следећем сегменту истраживања примењен на стамбеним модернистичким блоковима који нису претрпели велике трансформације своје основне структуре.

Последњи део истраживања садржи две фазе. У првој фази је извршен избор полигона за студију случаја како би били анализирани стамбени модернистички блокови који су претрпели најмање трансформација у односу на оригиналну концепцију. Анализом је утврђено да је то Трећи рејон Новог Београда, те друга фаза подразумева кратко објашњење његовог развоја и студију случаја три стамбена насеља – Блок 33, Блок 37 и Блок 38. Њиховом упоредном анализом уочене су одређене правилности у погледу утицаја просторних карактеристика отворених јавних простора на настанак одређених типова места окупљања локалне заједнице чиме су потврђене и хипотезе. У дисертацији је доказано да отворени јавни простори модернистичког блока чине систем који подстиче друштвеност и чије функционисање зависи од сваког сегмента његове унутрашње организације. Такође, упућује се и на околности проузроковане друштвено-економским уређењем које утичу на деградацију оваквог типа насеља новом изградњом која ту није била оригинално предвиђена.

У закључку су сумирани резултати претходног истраживања, дато је образложење у односу на основне претпоставке, образложено је како истраживање одговара на истраживачки проблем и приказан је шири теоријски и практични доприноси у односу на добијене резултате. Поред тога, наглашена су ограничења и дилеме које су се јавиле током истраживања као и правци даљег истраживања.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

У докторској дисертацији кандидат је остварио значајан научни допринос у научној области Архитектура, односно ужој научној области Урбанизам. Док се оригиналност дисертације огледа у приступу теми која повезује више истраживачких области и на специфичан начин комбинује различите методе истраживања, савременост дисертације огледа се у њеном фокусу на актуелни проблем регенерације модернистичких блокова у савременом граду, коришћењу нових технологија у истраживању, као и у могућности да се резултати истраживања примене у савременој архитектонској и урбанистичкој пракси у Србији.

Оригиналност дисертације уочава се у начину на које истраживање повезује више научних области и линија истраживања, а која се односе на: развој и регенерацију модернистичких блокова, формирање места окупљања локалне заједнице, планирање и дизајн отворених јавних простора, и урбанистичко пројектовање и планирање.

Критика концепта модернистичког блока у оквиру теорија урбанистичког планирања и урбаног дизајна се углавном односи на одсуство традиционалних типова отворених јавних простора попут улице и трга као генератора друштвених интеракција, давање предности аутомобилу, безличност и нечовекомерност његових отворених јавних простора, као и стварање интровертне заједнице. Како критика не говори увек о истом контексту и типу модернистичког блока, јавља се потреба за преиспитивањем присуства наведених проблема у контексту Београда и за испитивањем начина на које се реализују форме друштвености у његовом модернистичком урбаном ткиву. Разлог томе је био уочавање спонтаног формирања места окупљања локалне заједнице у отвореним јавним просторима стамбеног модернистичког блока.

Ново истраживање је позиционирано у дисциплину урбанистичког пројектовања и планирања, са циљем унапређења и надоградње теоријских знања о релацији просторних карактеристика отворених јавних простора и места окупљања локалне заједнице као просторне манифестације друштвености у стамбеном модернистичком блоку.

У методолошком смислу, оригиналност дисертације препознаје се и у начину на који је спроведено истраживање. Из релевантних теорија урбаног дизајна и теорија места кандидат је екстраховао елементе који се односе на аспект друштвености и на основу њихове систематизације је формирао систем критеријума за испитивање аспекта друштвености у отвореним јавним просторима стамбених модернистичких блокова. Нови методолошки апарат за анализу друштвености јавних отворених простора стамбених модернистичких блокова проверен је на примеру одабраних блокова Трећег рејона Новог Београда.

Савременост дисертације препознаје се кроз избор актуелног проблема истраживања, а то је деградација система отворених јавних простора модернистичког урбаног ткива у Србији. До деградације ових простора долази услед деловања тржишних сила, али и услед недовољног знања о начину утицаја јавних отворених простора на квалитет живота становника. Резултати истраживања ове дисертације указују на важност ових простора са аспекта друштвености и формирају основ за даље спречавање њихове деградације. Такође, развој новог методолошког апарата отвара могућност да се испитује потенцијал за формирање и развој места окупљања локалне заједнице у отвореним јавним просторима стамбеног модернистичког блока и пружање стручне подршке становништву да их успоставе у складу са својим тренутним потребама у савременим условима локалног друштвено-економског контекста.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Кандидат је у оквиру докторске дисертације користио обимну литературу и изворе из области урбанизма модерне у Београду, урбаног дизајна, стварања места. Избор, обим и квалитет библиографских јединица указује на то да је кандидат упознат са кључним теоријским ставовима, као и са релевантном материјом у области коју истражује, и да на одговарајући начин користи изворе за аргументацију својих ставова и извођење сопствених закључака.

Заснована на сложеном референтном оквиру, дисертација је омогућила сагледавање начина на који различите просторне карактеристике отворених јавних простора утичу на формирање и развој места окупљања локалне заједнице у контексту новобеоградског стамбеног модернистичког блока као специфичног типа модернистичког урбаног ткива у Београду. С тим у вези, прикупљање информација досадашњих истраживања може се свести на следећи начин:

- Истраживања која се баве модернистичким урбаним ткивом и модернистичким блоком у Београду;
- Истраживања која се баве местима окупљања локалне заједнице;
- Истраживања која се баве просторним карактеристикама отворених јавних простора.

Прва тематска група обухвата литературу која се бави модернистичким урбаним ткивом и модернистичким блоком у Београду. Ова литература је са једне стране коришћена у циљу објашњења појма и сагледавања модернистичког урбаног ткива у савременом контексту, као и истицања његове вредности у контексту Београда. Са друге стране је коришћена како би се дефинисао појам стамбеног модернистичког блока у Београду и успоставила релација са основном идејом и концептом. Основне јединице коришћене у оквиру ове групе су:

- Le Corbusier. (1987). *The City of Tomorrow and its Planning*. New York: Dover publications inc., pp. 164-181.
- Perović, M. (1985). *Lessons of the past*. Belgrade: The Institute for Development Planning of the City of Belgrade.

- Врбанић, В. (1951). Генерални урбанистички план Новог Београда. У У. з. Београда, *Генерални урбанистички план Београда 1950* (стр. 118-134). Београд: Извршни одбор Н. О. Београда.
- Главички, М. (1974). Нови Београд - нови град у граду. (Б. Стојановић, Ур.) *Урбанизам Београда*, 25, 2-3. Преузето са https://urbel.com/uploads/Urbanizam_Boegrada/UB25.pdf
- Ђорђевић, А. (1972). Експозе Александра Ђорђевића директора Урбанистичког завода Београда. (Б. Стојановић, Ур.) *Урбанизам Београда*, 19, 13-19. Преузето са https://urbel.com/uploads/Urbanizam_Boegrada/UB19.pdf
- Јанић, М. (1975). Програмирање и изградња нових стамбених насеља. *Урбанизам Београда*, 31, 7-9. Преузето са <https://www.docomomo-serbia.org/biblioteka/urbanizam-beograda-31/>
- Мандић, С. (1951). Организација и намена површина градске територије. У У. з. Београда, *Генерални урбанистички план Београда 1950* (стр. 71-86). Београд: Извршни одбор Н. О. Београда.
- Минић, О. (1951). Структура града и центри друштвеног живота. У У. з. Београда, *Генерални урбанистички план Београда 1950* (стр. 150-155). Београд: Извршни одбор Н. О. Београда.
- Минић, О., & Поповић, К. (1951). Површине за фискултуру у Београду. У У. з. Београда, *Генерални урбанистички план Београда 1950* (стр. 145-149). Београд: Извршни одбор Н. О. Београда.
- Сл. лист града Београда. (бр. 11/16). *Генерални урбанистички план Београда*.
- Сл. лист града Београда. (бр. 17/72 и 31/83). *Измене и допуне Генералног урбанистичког плана Београда*.
- Сл. лист града Београда. (бр. 20/16). *План генералне регулације грађевинског подручја седишта јединице локалне самоуправе - Град Београд, целине I-XIX*.
- Сл. лист града Београда. (бр. 27/03, 25/05, 34/07 и 63/09). *Генерални урбанистички план Београда 2021*.
- Сл. лист града Београда. (бр. 110/19). *План генералне регулације система зелених површина Београда*.
- Сомборски, М. (1951). Развој Београда између два рата. У У. з. Београда, *Генерални урбанистички план Београда 1950* (стр. 40-51). Београд: Извршни одбор Н.О. Београда.

Друга тематска група обухвата литературу која се бави местима окупљања локалне заједнице, и коришћена је у циљу појашњења њихове улоге и важности за квалитет живота у граду. Основне јединице коришћене у оквиру ове групе су:

- Alexander, C. (2004). *The Nature of Order - The Luminous Ground (T. 12)*. Berkeley, California, United States: The Center for Environmental Structure.
- Badovinac, P. (1997). *Centralne urbane funkcije*. (N. Lazarević, Ур.) Београд: Архитектонски факултет Универзитета у Београду.
- Brint, S. (2001). Gemeinschaft Revisited: A Critique and Reconstruction of the Community Concept. *Sociological Theory*, 19(1), 1-23.
- Ellin, N. (2006). *Integral Urbanism*. New York: Routledge.
- Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington, DC: Island Press.
- Gehl, J. (2011). *Life Between Buildings - Using Public Space*. (J. Koch, Прев.) London: Island Press.

- Đukanović, Z., & Živković, J. (2013). Density vs Intensity vs Density vs...Case Study of Belgrade. U D. Radović, *Mn'M Workbook 1 - Intensities in Ten Cities* (стр. 100-107). Tokyo: IKI (International Keio Institute)+flick studio co.,ltd.
- Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. New York, NY, USA: Vintage books.
- Jovanović, P., & Stupar, A. (2021). The emerging community planning in the super-blocks of New Belgrade. *URBAN DESIGN International*(Balkans Special Issue). doi:10.1057/s41289-021-00169-3
- Manzo, L., & Perkins, D. (2006). Finding Common Ground: The Importance of Place Attachment to Community Participation and Planning. *Journal of Planning Literature*, 20(4), 335-350. doi:10.1177/0885412205286160
- Maslow, A. H. (1987). *Motivation and Personality* (3rd изд.). New York, NY, USA: Harper & Row.
- Norberg-Schulz, C. (1990). *Stanovanje - stanište, urbani prostor, kuća*. (M. Višnjić, M. Dodić, O. Arsenijević, Eds., M. Oda, & N. Karapešić, Trans.) Beograd: Građevinska knjiga.
- Oldenburg, R. (1997). Our vanishing 'Third Places'. *Planning Commissioners Journal*, 25, 6–10.
- Oldenburg, R. (2000). *Celebrating the Third Place: Inspiring Stories about the "Great Good Places" at the Heart of Our Communities*. New York: Marlowe & Company.
- PPS. (2022, februar 1). Преузето са Project for Public Spaces: www.pps.org
- Radović, D. (2013). *Mn'M Workbook 1 - Intensities in Ten Cities*. Tokyo: IKI (International Keio Institute)+flick studio co.,ltd.
- Stupar, A., Jovanović, P., & Ivanović Vojvodić, J. (2020). Strengthening the Social Sustainability of Super-Blocks: Belgrade's Emerging Urban Hubs. *Sustainability*, 12(3), 903. doi:10.3390/su12030903
- Whyte, W. H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. New York: Project for Public spaces.

Трећа тематска група обухвата литературу која се бави просторним карактеристикама отворених јавних простора и коришћена је пре свега за њихову анализу и систематизацију. Основне јединице коришћене у оквиру ове групе су:

- Alexander, C. (2004). *The Nature of Order - The Luminous Ground (T. 12)*. Berkeley, California, United States: The Center for Environmental Structure.
- Ellin, N. (2006). *Integral Urbanism*. New York: Routledge.
- Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington, DC: Island Press.
- Gehl, J. (2011). *Life Between Buildings - Using Public Space*. (J. Koch, Прев.) London: Island Press.
- Norberg-Schulz, C. (1990). *Stanovanje - stanište, urbani prostor, kuća*. (M. Višnjić, M. Dodić, O. Arsenijević, Eds., M. Oda, & N. Karapešić, Trans.) Beograd: Građevinska knjiga.
- Stupar, A., Jovanović, P., & Ivanović Vojvodić, J. (2020). Strengthening the Social Sustainability of Super-Blocks: Belgrade's Emerging Urban Hubs. *Sustainability*, 12(3), 903. doi:10.3390/su12030903
- Whyte, W. H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. New York: Project for Public spaces.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

У оквиру рада на докторској дисертацији кандидат Предраг Р. Јовановић применио је скуп истраживачких метода у циљу провере научних хипотеза: метод систематичног прегледа литературе, метод праћења морфогенетских процеса, метод типолошке класификације, метод студије случаја, метод експертске опсервације, метод упоредне анализе и методи и технике за анализу просторних карактеристика отворених јавних простора. Примењене научне методе одабране су у складу са темом, проблемом и предметом истраживања и омогућавају адекватну проверу постављених хипотеза.

У првом делу истраживања у дисертацији, који се односи на разматрање карактеристика модернистичког блока и места окупљања, примењен је метод систематичног прегледа литературе. Циљ и резултат примене овог метода био је одређивање основних појмовних категорија у областима истраживања урбанизма модерне у Београду, места окупљања локалне заједнице и урбаног дизајна отворених јавних простора. Исход је био њихово дефинисање и успостављање њихових међусобних релација односно успостављање основе за студију случаја. У овој фази истраживања примењивани су и метод праћења морфогенетских процеса и метод типолошке класификације, чиме се специфично усмеравао ток истраживања ка циљу теме докторске дисертације.

У другом делу истраживања, примењен је метод систематичног прегледа литературе која обрађује друштвеност отворених јавних простора у оквиру теорија урбаног дизајна. У обзир су узете теорије које разматрају друштвеност отворених јавних простора у релацији са њиховим просторним карактеристикама. Сличности и разлике елемената посматраних теорија су анализирани и класификовани у оквиру три просторна нивоа сагледавања отвореног јавног простора у модернистичком урбаном ткиву, и то су мрежа кретања, поља шанси за сусрет и постојећа места окупљања локалне заједнице. На основу успостављених релација су формирано критеријуми, кораци, методи и технике за анализу просторних карактеристика отворених јавних простора модернистичког блока.

У трећем делу истраживања, у оквиру поглавља 5, у првој фази је на основу примене метода типолошке класификације издвојен Трећи рејон Новог Београда као модернистичко урбано ткиво које је претрпело најмање трансформација у односу на оригиналну концепцију. У другој фази примењен је метод студије случаја на стамбеним модернистичким блоковима Блок 33, Блок 37 и Блок 38 у оквиру Трећег рејона Новог Београда. Помоћу овог метода су испитиване просторне карактеристике отворених јавних простора модернистичких блокова и њихов потенцијал за стварање места окупљања локалне заједнице. У оквиру студије случаја, методом експертске опсервације на терену је утврђено постојање и коришћење планираних и спонтано насталих места окупљања локалне заједнице. Затим је тренутно стање физичке структуре модернистичког блока на терену и планирано стање у релевантној планској документацији испитивано методом упоредне анализе. Одговарајућим методама и техникама за анализу просторних карактеристика отворених јавних простора

модернистичког блока кроз нивое мреже кретања, поља шанси за сусрет и постојећих места окупљања локалне заједнице, испитана је вероватноћа стварања места окупљања локалне заједнице у отвореним јавним просторима модернистичког блока. Методом упоредне анализе приказ претходно утврђене вероватноће разматран је паралелно са закључцима претходне упоредне анализе спонтано насталих и планираних места окупљања локалне заједнице. На основу тога су истакнути закључци о јављању одређеног типа места окупљања локалне заједнице у релацији са три нивоа сагледавања просторних карактеристика отворених јавних простора модернистичког блока.

На основу свега реченог, може се закључити да је примењена методологија истраживања обезбедила квалитетне истраживачке налазе, као и да су примењени научни методи омогућили адекватну проверу постављених хипотеза.

3.4. Применљивост остварених резултата

Практична примена резултата истраживања спроведеног у докторској дисертацији може имати широку употребу у области архитектуре, односно уже области урбанизма као:

- основ за разумевање компонената друштвености отворених јавних простора модернистичког урбаног ткива и дефинисање типологије места окупљања која се може користити у пракси;
- развој метода истраживања места окупљања у модернистичким блоковима;
- подстицај оснаживању локалних заједница да реагују на своје окружење успостављањем места окупљања локалне заједнице;
- полазиште за проналажење оптималних начина и улагања у отворене јавне просторе модернистичког урбаног ткива да се прилагођава потребама заједнице као променљиве категорије током времена.
- основ за унапређење актуелне регулативе у погледу заштите отворених јавних простора модернистичког урбаног ткива чиме би се у потпуности спречила могућност даље изградње нових објеката у оквиру отворених јавних простора;
- повод за увођење промена у едукацији архитеката у односу према наслеђу урбанизма модерне.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација Предрага Р. Јовановића показује да кандидат поседује способност за самостални научни рад. На основу адекватно дефинисане теме и предмета истраживања кандидат је развио специфични методолошки поступак који је омогућио емпиријску проверу претходно постављених хипотеза. На основу критичког прегледа добро одабране литературе прецизно је дефинисао основне појмове и успоставио теоријски оквир истраживања, извршио је систематизацију и селекцију елемената теорија урбаног дизајна на основу чега је успоставио аналитички апарат. Применом овог апарата кроз студију случаја адекватно изабраних подручја извео је релевантне закључке на основу којих је приказао међусобну зависност просторних карактеристика отворених јавних простора стамбеног модернистичког блока и места окупљања локалне заједнице.

Кроз рад на дисертацији, кандидат је показао да поседује специфична знања из наведених научних области, демонстрирао вештину примене специфичних метода истраживања, и показао способност примене и интерпретације резултата.

Комисија је, на основу увида у целокупан рад изложен у докторској дисертацији као и на основу научно-истраживачких резултата, уверена да кандидат Предраг Р. Јовановић поседује неопходна знања и способности за успешан самостални научни рад и да ће на тај начин доприносити развоју савремене теорије и праксе у области Архитектура, односно уже научне области Урбанизам.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Основни научни доприноси који су остварени у дисертацији и који представљају допринос унапређењу научних знања односе се на неколико остварених резултата истраживања.

Први научни резултат односи се на систематизацију елемената теорија урбаног дизајна у односу на различите просторне нивое (мреже кретања, поља шанси за сусрет и постојећих места окупљања локалне заједнице). Формирани аналитички апарат је могуће надограђивати и елементима других значајних теорија урбаног дизајна које третирају аспект друштвености.

Најважнији допринос докторске дисертације јесте идентификација и систематизација критеријума и развој методолошког апарата за испитивање односа између просторних карактеристика отворених јавних простора стамбених модернистичких блокова и места окупљања локалне заједнице која се јављају у њему.

Значајан допринос рада представља и идентификација и класификација спонтано насталих места окупљања локалне заједнице у контексту новобеоградског модернистичког блока чиме се указује на потребу за редефинисањем регулаторног оквира у контексту праксе планирања у Србији, а посебно за заштитом отворених јавних простора у оквиру модернистичког урбаног ткива.

Допринос истраживања представља и омогућавање ефикасног визуелног сагледавања просторних карактеристика отворених јавних простора у комплексном систему као што је модернистички блок.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

У докторској дисертацији кандидата Предрага Р. Јовановића примењује се више научних метода истраживања, од анализе и систематизације елемената теорија урбаног дизајна које третирају друштвеност отворених јавних простора до креирања аналитичког апарата за испитивање ових карактеристика у специфичном контексту стамбеног модернистичког блока у Београду. На овај начин истраживање успешно

повезује теоријски и практични оквир, у чему се огледа иновативност примене поменутих метода.

Истраживањем релевантног теоријског оквира, рад анализира и систематизује знања у областима урбаног дизајна, урбанизма модерне, стварања места окупљања локалне заједнице и просторних карактеристика отворених јавних простора, успостављајући њихову релацију у оквиру теме рада. Сечена теоријска знања кандидат користи за формирање научно заснованих и практично применљивих метода за анализу просторних карактеристика отворених јавних простора стамбеног модернистичког блока, на основу чега долази до закључка о потентности његових одређених делова за генерисање места окупљања локалне заједнице.

Важност овог истраживања огледа се и кроз друштвени допринос, увећањем свести о друштвеној одговорности према простору и подстицајем његовог активног коришћења у циљу унапређења развоја града и друштва у целини.

4.3. Верификација научних доприноса

M20 - Радови објављени у научним часописима међународног значаја

M23. Jovanović P., Stupar A. (2021). The emerging community planning in the super blocks of New Belgrade. *URBAN DESIGN International* (Balkans Special Issue). doi:10.1057/s41289-021-00169-3

M22. Đukanović Z., Živković J., Radosavljević U., Lalović K., Jovanović P. (2021). Participatory Urban Design for Touristic Presentation of Cultural Heritage Sites: The Case of Negotinske Pivnice (Wine Cellars) in Serbia. *Sustainability*, 2021, 13(18), 10039, <https://doi.org/10.3390/su131810039>

M22. Stupar A., Jovanović P., Vojvodić JI.(2020). Strengthening the Social Sustainability of Super-Blocks: Belgrade's Emerging Urban Hubs. *Sustainability*, 2020, 12(3), 903, EISSN 2071-1050, <https://doi.org/10.3390/su12030903>, <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/3/903>

M30 - Зборници међународних научних скупова

M33. Jovanović P., Đukanović Z. (2019). Belgrad's dreams and nightmares. In Pignatti, L., Rovigatti, P., Angelucci, F., Villani, M. (Eds.) Conference proceedings of the 2nd international forum on architecture and urbanism Pescara, Italy. Roma: Gangemi Editore spa, pp. 784-791. ISBN: 978-88-492-3667-5

M33. Jovanović P., Vuković T., Mitrović B. (2019). Searching for the code of New Belgrade's open space: case study of Block 37. In Molnár, T., Krstić-Furundžić, A., Vaništa-Lazarević, E., Đukić, A., Medvegy, G., Bachmann, B., Vukmirovic, M. (Eds.) Book of abstracts of the 6th International Academic Conference on Places and Technologies. Pécs: University of Pécs Faculty of Engineering and Information Technology, pp. 279-286. ISBN: 978-963-429-401-6

M33. Jovanović P., Stupar A. (2018). The network of local centers as a tool for strengthening the super-block communities: Belgrade vs. Rome. In Krstić-Furundžić, A., Vukmirović, M., Vaništa-Lazarević, E., Đukić, A. (Eds.) Keeping up with technologies to adapt cities for future challenges - conference proceedings of the 5th international academic conference on places and technologies. Beograd: Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu, 58-65. ISBN: 978-86-7924-199-3

M34. Jovanović P., Stupar A. (2017). Open spaces reconsidered: The case study of New Belgrade's super-blocks 37 and 38. In Mrđenović, T. (ed.) Balkan patterns in urbanism and architecture: Challenges - Book of abstracts. Beograd: Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu, 72. ISBN 978-86-7924-192-4

M33. Jovanović P., Graovac A. (2017). Relation between planning and realization of open spaces in New Belgrade super-blocks: Case studies of blocks 45 and 70. In Bijedić, Dž., Krstić-Furundžić, A., Zečević, M. (Eds.) Keeping up with technologies in the context of urban and rural synergy - Book of conference proceedings. Sarajevo: Arhitektonski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 244-252. ISBN 978-9958-691-56-0. COBISS.BH-ID 24131590

M34. Jovanović P. (2017). System of community centers in superblocks: comparative analysis of Rome and Belgrade cases. In Nencini, D. (ed.) Learning from Rome. Historical Cities and Contemporary Design - Book of abstracts. Rim: Arhitektonski fakultet Univerziteta „Sapienza“ u Rimu, 65. ISBN - 978-88-941188-2-7

M40 – Националне монографије, тематски зборници

M45. Graovac A., Jovanović P. (2021). Brutalizam u različitim kontekstima Beograda. u Skansi, L, Na međi umetnosti i inženjerstva. Studije o posleratnoj arhitekturi u Beogradu i Srbiji. Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet. pp. 142-162.

Остали објављени радови

Ђукановић, З. и Ђекини, А. Б. (уредници). (2019) Неготинске пивнице: Партиципативни урбани дизајн. Београд: Италијански институт за културу. **Један од аутора публикације и учесник у процесу који публикација прати.**

Jovanović, P., Drobnyak, B., Kosović, M. (2017). Working process. in (eds.) Z. Đukanović and F. Giofre, Belgrade in Plural, Javno urbanistički preduzeće Urbanistički zavod Beograda: str. 48-55.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу прегледа и анализе дисертације кандидата Предрага Р. Јовановића, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом, да испуњава научне критеријуме и пружа допринос ужој научној области Урбанизам, кроз успостављање научних основа за разумевање аспекта друштвености отворених јавних простора стамбених модернистичких блокова, као и кроз развој оригиналне методологије која се може примењивати и у новим истраживањима а односи се на

испитивање и верификацију просторних карактеристика отворених јавних простора у релацији са формирањем и развојем спонтано насталих места окупљања локалне заједнице у стамбеном модернистичком блоку. Примена резултата овог истраживања је могућа у архитектонској и урбанистичкој пракси и односи се како на усмеравање урбаног дизајна отворених јавних простора модернистичког урбаног ткива, тако и на подршку локалној заједници да ствара места окупљања према својим тренутним потребама у спрези са релевантним институцијама.

Кандидат је способан за самостални научно-истраживачки рад, што потврђује његово научно-истраживачко искуство стечено кроз рад на самој дисертацији, развијано учешћем на међународним научно-истраживачким пројектима, и верификовано научним радовима из области урбанизма који су публиковани у међународним научним часописима и презентовани на међународним конференцијама. У складу са наведеним, Комисија предлаже Наставном и научно-уметничком већу Архитектонског факултета да се докторска дисертација под називом „Утицај просторних карактеристика модернистичких блокова на формирање места окупљања локалне заједнице: Трећи рејон Новог Београда”, кандидата Предрага Р. Јовановића, мастер инжењера архитектуре, прихвати, изложи на увид јавности и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 28.03.2022. године

Чланови Комисије

др Зоран Ђукановић, председник Комисије
редовни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета

др Јелена Живковић, члан Комисије
ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета

др Ксенија Лаловић, члан Комисије
ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета

др Александра Ступар, члан Комисије
редовни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета

др Ранка Гајић, члан Комисије
доцент Универзитета у Београду, Саобраћајног факултета
